

Drømmen om olien

Temanummer: Færøernes økonomi og politik

Startskuddet til den færøske drøm om olie lød i september i 1992, da lagmand Atli P. Dam kom tilbage til Færøerne fra forhandlinger med den danske regering og statsminister Poul Schlüter. Med sig havde han en aftale om, at undergrunden og potentielle ressourcer gik fra at være dansk sagsområde til at være færøsk. I dag, 28 år senere og efter ni borer i farvandet i den færøske undergrund, er der stadig

ingen olie fundet i kommercielle mængder til udvikling og produktion. Ikke desto mindre har drømmen medført store ændringer af det færøske samfund. Denne artikel er en fortælling om drømmen, der ændrede Færøerne, og artiklen afsluttes med en konklusion samt en diskussion af, hvordan drømmen passer ind i nutidens forventninger til fremtiden.

Efter overtagelse af undergrunden blev der etableret en olierådgivende komité, som udarbejdede forslag til lov og administration af forundersøgelser af den færøske undergrund.¹ Det skulle danne grundlag for, at der var mulighed for olieforekomster (Løgmanskristovan, 1992). Loven blev vedtaget i 1993. Herefter udarbejdede en komité forslag til oliereguleringen (kulbrinteloven), som dannede grundlag for, hvordan udbudsrunder skulle foregå, samt beskatninger af eventuel produktion af olie. Denne lov blev vedtaget i 1998 og er stadig gældende på området (Jarðfeingi, 2020). Reguleringen indeholdt også nogle krav om, at olieselskaberne så vidt muligt skulle inkludere det færøske erhvervsliv i aktiviteterne i forbindelse med olieundersøgelser, og at olieselskaberne skulle allokere finansielle midler til udvikling af det færøske erhvervsliv, uddannelse og forskning.

Igennem 1990'erne var der forskellige forhold og sammenhænge i Færøerne, som er værd at kende til, inden vi kommer frem til de første konkrete borer i havbunden sydøst for Færøerne og tæt ved grænsen til Storbritannien. I det følgende vil jeg fokusere på den økonomiske situation i starten af 1990'erne, ændring af arbejdskompetencer, den politiske situation mellem Færøerne og Danmark og forhandlingerne med briterne om grænsen. Disse områder og begivenheder udgør de mest betydningsfulde forhold, som påvirkede olie-drømmen – og vice versa. Efterfølgende vil udbudsrunderne og de konkrete aktiviteter for at finde olien blive præsenteret i en kronologisk rækkefølge. Og afslutningsvis tager vi et fremtidsblik på, hvordan drømmen om olien passer ind i nutidens fremtid.

ÁRNI JÓHAN PETERSEN

ph.d.-studerende ved
Copenhagen Business School
og adjunkt ved
Færøernes Universitet,
arnip@setur.fo

Krisen i 1990'erne

I 1980'erne optog mange færinger store lån i lokale banker, og landskassen stod ligeledes med stor udlandsgæld, så Færøerne var i en potentielt vanskelig situation, hvis indtægterne ikke kunne svare gældsforpligtelserne. Og det, som skete i starten af 1990'erne, ledte til en finansiel katastrofe, og Færøerne gik i realiteten fallit. Over 90 pct. af den færøske eksport bestod af fisk, men da fiskebestanden forsvandt næsten helt samtidig med faldende fiskepriser på det internationale marked, var gældssituationen ikke til at kontrollere eller mitiggere (Skaftø og Thinggaard, 2003). Inden for kort tid voksede arbejdsløsheden til omkring 20 pct., og 10 pct. af den færøske befolkning emigrerede til andre lande (Hagstova Føroyar, 2020), hvor de kunne finde arbejde, mens bankerne stod tilbage med værdiløse huse og andre ejendomme.

Oliedrømmen startede, da Færøerne overtog undergrunden i 1992, og den viste sig at være en katalysator for håb om fremtiden i en dyster tid. Olie blev hurtigt betragtet som en potentiel vej ud af krisen, hvor Færøerne ville få indtægter til at få styr på situationen – og meget mere

Forhandlingerne med den danske stat om at få styr på situationen endte i 1998. Resultatet var en aftale om dansk overtagelse af udlandsgælden, forskellige sanktioner blev pålagt, og politiske og økonomiske tiltag blev iværksat (Føroya Løgting, 1998), hvilke medførte flere kontroverser mellem Færøerne og Danmark. Her vil jeg dog fokusere på, hvordan drømmen om olie spillede en symbolsk vigtig rolle under krisen og en økonomisk rolle i forbindelse med forhandlingerne. Oliedrømmen startede, da Færøerne overtog undergrunden i 1992, og den viste sig at være en katalysator for håb om fremtiden i en dyster tid. Olie blev hurtigt betragtet som en potentiel vej ud af krisen, hvor Færøerne ville få indtægter til at få styr på situationen – og meget mere (Smith, 1993). Forventningerne var skyhøje på samtlige samfundsniveauer, hvor alle drømte om, hvordan olien skulle frelse Færøerne ud af krisen. Forventningerne voksede i takt med planlægning, regulering på området og ikke mindst de observerbare aktiviteter i forbindelse med indledende seismiske undersøgelser gennem 1990'erne, den store interesse fra internationale olieselskaber i forbindelse med den første udbudsrunde i 2000 og de første borer i 2001. Færøerne begyndte at forberede sig til en fremtid med olie (Petersen, 2020).

En god illustration af forventningerne til olien kan findes i forhandlingerne mellem den færøske og danske regering, som ledte til aftalen i 1998 (Føroya Løgting, 1998), der indeholdt nogle elementer om eftergivelse af lånet. Olien blev et forhandlingselement, hvor forventningen fra dansk side bliver tydelig, fordi Færøernes Landsstyre får et 20-årigt rente- og afdragsfrit lån på DKK 500 mio.² I 2018 blev lånet eftergivet, fordi aftalen indebar en option om eftergivelse, hvis Færøerne ikke havde startet produktion af olie eller gas efter 20 år.

Lidt ironisk kan vi ligeledes udlede, at indtjeningen til den færøske landskasse er større ved ikke at finde og producere olie inden 2018 end de direkte indtægter, som landskassen har fået i forbindelse med olieaktiviteterne mellem 2000 og 2014. Disse indtægter ligger på omkring DKK 300 mio., som er kommet i forbindelse beskatning af licenser til områder i den færøske undergrund, virksomhedsskat og personskat (Rigsombudsmanden, 2020).

Transformation af arbejdskompetencer

Allerede i midten af 1990'erne er der flere færinger og nogle virksomheder, der begynder at fokusere på, hvordan de kunne deltage i drømmen. Først var der enkelte individer, som tog uddannelser med relevans for olieindustrien. De blev senere ansat i internationale olieselskaber, der opererede globalt og nogle i Færøerne. Disse entreprenører inspirerede andre til at følge samme spor (Petersen, 2020). Nogle færinger rekrutteredes til olieselskaber, der havde en interesse i at lede efter olie i det færøske område (Müller og Djurhuus, 2014). Denne strategi var i tråd med oliereguleringens krav om, at kontorer skulle oprettes i Færøerne, og færinger skulle, så vidt muligt, involveres, hvis olieselskaber skulle operere i færøsk område. Idéen bygger på, at færinger skulle opnå viden og erfaring i industrien og dermed medvirke til et lokalt kompetenceløft (Jarðfeingi, 2020).

Set fra olieselskabernes side ville færingerens kendskab til de lokale forhold, kombineret med virksomhedernes ekspertise, gavne operationerne i Færøerne til fordel for disse olieselskaber. Derudover ville dette lede til en lokal tilbøjelighed til accept af udenlandsk involvering (Petersen, 2020). De første til at anvende en såkaldt "social licens til at operere" var internationale virksomheder i udvindingsindustrien. Modellen var udviklet som en reaktion på FN's initiativ fra 2004, "der kræver, at industrier, som opererer i oprindelige folks områder, skal sikre fri, forudgående og informeret samtykke [forkortet FPIC på engelsk] fra disse oprindelige folk" (Wilburn og Wilburn, 2011: 4, oversat af forfatteren). Strategien anvendes til at få adgang til nye områder samt opnå legitimitet til at operere og at opretholde en gunstig position i forhold til lokale aktører og internationale konventioner.

I starten af 1990'erne var der kun en håndfuld færinger, der arbejdede inden for olieindustrien, og i forbindelse med forberedelserne til etableringen af en decideret olieindustri i Færøerne var det næsten umuligt at finde personer med relevant erfaring og viden. I 2013 var der imidlertid omkring 1.000 færinger i industrien (Müller og Djurhuus, 2014; Virkisráðgeving, 2013) – og dette på trods af manglende succes med at finde olie i det færøske område. Dog er »andelen af færinger (...) faldet de seneste år på grund af tilbagegang i olieindustrien [internationalt] og økonomisk højkonjunktur på Færøerne« (Rigsombudsmanden, 2020: 63), bl.a. som følge af det drastiske fald i olieprisen fra over \$100 til \$46 per tønde i perioden august 2014 til januar 2015 (Macrotrends, 2020).

Ifølge Petersen (2020) er de mest succesfulde færøske offshore-virksomheder Skansi Offshore og Thor, der udvidede deres virksomhedsfokus fra fiskeri til supply service til olieindustrien. Disse opererer i to forskellige faser af cyklusen i forbindelse med offshore-olieaktiviteter. Thor arbejder med supply service til de store skibe, som laver seismiske undersøgelser, der fungerer som grundlag for beslutninger om at foretage prøveboringer – eller ikke. Thor opererer på globalt plan, hvor besætningen er sammensat af færøske officerer og udenlandsk dæksbesætning. Skansi Offshore har til gengæld kun færøske medarbejdere og en skibsflåde registreret i det færøske internationale skibsregister, FAS. Skansi Offshore arbejder med supply service til olieplatforme og hovedsageligt ud fra Norge på norsk sokkel. Begge virksomheder startede i forbindelse med aktiviteter i Færøerne i slutningen af 1990'erne og har siden formået at oparbejde en international ekspertise inden for deres respektive områder. På samme tidspunkt besluttede MEST (skibsværftet i Tórshavn) at etablere et datterselskab, PAM Offshore Service, som skulle fokusere på at sende håndværkere til konstruktioner af olieplatforme og olieboreskibe, hvor de primært satsede på det norske arbejdsmarked. MEST-værftet arbejdede især med bygning, reparationer og vedligeholdelse af fiskeskibe, men har formået at oparbejde et godt rygte med dygtige og fleksible arbejdere, og det har stadig kontrakter i Norge, hvor 100-200 færøske medarbejdere får deres indtægter i dag (Ibid.).

Hermed kan vi observere, hvordan drømmen har haft sin indvirkning på individer og virksomheder, men drømmen har også haft politiske konsekvenser i Færøerne.

Olie og løsrivelse

Oliedrømmen medførte forskellige politiske stridigheder. Der var diskussioner om, hvorvidt aftalen med Danmark indebar, at undergrunden og ressourcerne reelt var overdraget, hvor politikere for og imod løsrivelse debatterede, hvorvidt dette var tilfældet eller ej – og det hældte mere olie på bålet, når danske politikere kom med deres mening herom. Stridighederne varede nogle år, og diskussionen blev afsluttet, da Uffe Ellemann-Jensen, som var udenrigsminister i 1992 og sad på den anden side af forhandlingsbordet om undergrunden, i forbindelse med et offentligt besøg på øerne i 1997 konstaterede, at undergrunden og ressourcerne var færøsk særømråde (Sosialurin, 1997).

Olien og rigdommen blev brugt som et element i argumenterne for, hvordan Færøerne skulle klare sig uden bloktilskuddet fra den danske statskasse

Dog overlevede noget fra denne konflikt, idet oliedrømmen fortsat understøttede en løsrivelsesånd i Færøerne, som var på sit højeste omkring årtusindeskiftet (Holm, 2003). Olien og rigdommen blev brugt som et element i argumenterne for, hvordan Færøerne skulle klare sig uden bloktilskuddet fra den danske statskasse. Olien blev en psykologisk støtte til at tage det næste skridt

samt en nødvendig økonomisk dimension, der ville kunne supplere fiskeeksporten i fremtiden (Sosialurin, 1998a; 1998b). Løsrivelsesagendaen sluttede dog brat ved, at den danske regering ikke ville gå med til den gradvise løsrivelsesovergang, som den færøske regering havde foreslået. Der skulle tværtimod gennemføres en folkeafstemning i Færøerne, der skulle afgøre, om færingerne ønskede en løsrivelse over fire år eller ikke (Holm, 2003: 18-20). Lagmand Kallsberg og landsstyret sendte ikke noget forslag til folkeafstemning. Efter lagtingsvalget i 2002 var landsstyrets løsrivelsesagenda af mindre betydning (Holm, 2003: 22). Hvorvidt et oliefund ville have været brændstof nok til at tage den endelige beslutning om at sende forslaget til folkeafstemning, kan vi kun gisne om. Noget tyder dog på, at det kunne have været tilfældet. En aftale om løsrivelse vil nemlig have indeholdt en exit-strategi, der skulle løbe over flere år, hvor bloktilskuddet gradvist skulle reduceres. Her ville indtægterne fra et oliefund kunne erstatte tilskuddet og dermed gøre løsrivelsen mulig.

Forberedelser til olieeftersøgning

I 1990'erne blev der konstateret flere olieforekomster i det britiske område få kilometer fra grænsen til Færøerne, og disse oliefund understøttede drømmen om olie på den færøske side (Petersen, 2020), men grænsen var ikke endeligt fastlagt, så grænseforhandlingerne, der gik i stå i 1970'erne, måtte genoptages, inden færøske olieeftersøgninger kunne gå i gang. Reelle forhandlinger om forekomster af olie ved fiskerigrænsen startede i 1992 og varede frem til maj 1999, da parterne underskrev en aftale, som derefter blev vedtaget i samtlige tre parlamenter – det færøske, det danske og det britiske (Dimmalætting, 1999). Der var tale om tre parter, fordi den danske regering varetog udenrigsområdet og var den formelle part med hjemmel til at forhandle grænsespørgsmål med briterne. Dog havde Færøerne reel indflydelse med både færøske repræsentanter i delegationen, og forhandlingerne blev også ledet af en færøring, Árni Olafsson. Han har i øvrigt fungeret som rådgivende ekspert til det danske udenrigsministerium på det færøske område gennem flere år før og årtier efter disse forhandlinger (Sosialurin, 1999). Derudover var han også involveret i udviklingen af den færøske lov om olieundersøgelse og -udvinding fra 1993 og 1998.

Første periode fra 1993 til 1998 bestod i at undersøge den geologiske struktur og seismiske undersøgelse. Det skete for at danne sig et indtryk af om der overhovedet var indikationer af olieforekomster på færøsk territorium. I den forbindelse blev der oprettet en offentlig olieadministration, som skulle varetage området og sikre, at den producerede viden blev delt med regeringen (Müller og Djurhuus, 2014). Da briterne havde fundet store oliereservoirs tæt på grænsen mellem Færøerne og Hetland, blev de første forundersøgelserne koncentreret i området sydøst for Færøerne, som også udgjorde området for de første boringer.

Det Færøske Lagtinget vedtog i 1998 kulbrinteloven, der stadig er gældende på området. Loven havde til formål at regulere olieeftersøgning og olieudvin-

ding i Færøerne samt bestemmelser om, at transport til og fra boreplatforme skulle forbi færøsk ”kajkant”. Også bestemmelser om beskatning af udvinding af olie, royalties og krav om finansielle midler til udvikling af færøske kompetencer inden for erhvervslivet, uddannelse og forskning blev specificeret i loven (Jarðfeingi, 2020).

Da grænsen var på plads i 1999, var der endelig mulighed for at udbyde områder, som olieselskaber eller konsortier heraf kunne byde på. Første licens- eller udbudsrunde var i 2000, og med 17 olieselskaber, der deltog i de 22 ansøgninger, som var kommet ind, viste der sig at være stor interesse for færøsk olie. I det følgende skal vi gennemgå de enkelte udbudsrunder, hvor vi kan observere, at de høje forventninger aftager over tid, hvorefter interessen til slut helt forsvinder.

Første udbudsrunde (2000)

Der var store forventninger til første runde i 2000 med 22 ansøgninger til halvdelen af det udbudte område. Ansøgningerne kom fra otte konsortier med sammenlagt 17 olieselskaber. Navnet på området ”Guldhjørnet”, som skabte den største interesse, virker meget tiltalende og viser en vis forventning fra færøsk side. Vurderingen af indkomne ansøgninger resulterede i, at syv licenser til efterforskning blev tildelt til fem konsortier med sammenlagt 13 olieselskaber. Omkostningerne for udførelsen af olieefterforskning løb op i 1,5 mia. kr., hvoraf olieselskaberne forpligtede sig at betale 85 mio. kr. til en pulje reserveret til uddannelse, forskning og især at fremme relevante kompetencer i færøsk erhvervsliv. Derudover forpligtigede de sig også at betale 40 mio. kr. til fællesprojektet, ”Sindri”, med primært fokus på undersøgelser af hele Færøernes geologiske landskab og havbund (Jarðfeingi, 2020).

Oliedrømmen led dog et tilbageslag allerede efter de første fire prøveboringer, som viste, at der forefindes spor af olie og gas, men ikke i mængder, der kunne tale for en kommerciel produktion

Oliedrømmen led dog et tilbageslag allerede efter de første fire prøveboringer, som viste, at der forefindes spor af olie og gas, men ikke i mængder, der kunne tale for en kommerciel produktion. Dog blev der konstateret, at undergrunden er aktiv. Resultaterne var skuffende for den færøske befolkning, som havde store forventninger til, at de snart skulle ind i et olieeventyr som Norge og andre store olienationer. For olieselskaberne var resultaterne en overraskelse og skuffelse, fordi de ikke stemte overens med de forudgående geologiske undersøgelser.

Drømmen var nu knyttet til de resterende fire prøveboringer, som olieselskaberne ifølge licensbetingelserne skulle foretage inden august 2006. Dog blev disse tilladelser ændret, da områderne, prøveboringerne skulle foretages i, ikke længere var af interesse. Parterne indgik aftaler om at flytte borerne

længere nordpå og tættere ind mod øerne, hvor to forpligtende boringer blev slået sammen i én og med længere tidsfrister end oprindeligt aftalt. Formålet var at holde liv i drømmen om, at olien skulle findes, men samtidig ønskede man fra færøsk side at generere en ny viden om de geologiske forhold under basaltlagene i forbindelse med fremtidig efterforskning. Fra 2006 til 2010 blev prøveboringer nummer fem, seks og syv foretaget, som alle havde negative resultater.

I forbindelse med den syvende boring blev der fundet spor af olie eller gas i tynde sandlag, men da efterfølgende undersøgelser konkluderede, at der ikke var noget at hente, blev licensen leveret tilbage til de færøske myndighederne (Rigsombudsmanden, 2020).

Anden udbudsrunde (2004)

Landsstyret ønskede at bevare aktiviteten og fastholde olieefterforskningen. Anden udbudsrunde blev vedtaget i Lagtinget i maj 2004, og ved deadline den 17. november 2004 var der modtaget ni ansøgninger fra fem konsortier med sammenlagt otte olieselskaber. Vurderingen af ansøgningerne resulterede i syv licenser til fem konsortier med sammenlagt otte olieselskaber. Der var ikke indgået aftaler om prøveboringer i første omgang, men parterne aftalte arbejdsprogrammer, hvor der i første fase skulle foretages seismiske undersøgelser og analyser heraf, som muligvis kunne danne grundlag for at gå videre til næste fase, hvor olieselskaberne skulle forpligtige sig til at foretage prøveboringer. Ellers skulle licenserne leveres tilbage til de færøske myndigheder.

Der blev afsat 10,6 mio. kr. til undersøgelser af fremtidige projekter, som kunne have betydning for efterforskning af olie i Færøerne. Derudover var olieselskaberne forpligtet til at bruge 13,7 mio. kr. til kompetenceløft af det færøske erhvervsliv (Rigsombudsmanden, 2020). Heller ikke anden udbudsrunde førte til videre efterforskning eller prøveboringer i søgen efter kommercielle oliefund, og oliedrømmen led endnu et knæk.

Tredje udbudsrunde (2008)

Resultatet af tredje runde i 2008 var, at fem olieselskaber (ingen konsortier) fik tildelt tre licenser. Disse aftaler lignede aftalerne fra forrige runde, som indebar seismiske undersøgelser og analyser heraf som grundlag for at gå videre med anden fase. Her havde man en forventning om, at den teknologiske udvikling af nye metoder ville understøtte de geologiske undersøgelser. Derudover var forventningerne øget, fordi man havde gjort nye fund på anden side af grænsen, som lå endnu tættere på det færøske område end tidligere.

Den stigende interesse for West of Shetland få kilometer fra det færøske område har holdt liv i drømmen om olie i Færøerne. Nogle af bassinerne sydøst for Færøerne har nemlig vist sig langt større end forventet. Dog har denne interesse ikke flyttet sig over grænsen, og som de første udbudsrunder også tydeligt viser, så har interessen for den færøske del af området i Nordatlanten

været faldende. I 2015 var der tre aktive licenser med fire olieselskaber, i 2016 var der ingen, da DONG i juni 2016 indleverede de sidste to aktive licenser til de færøske myndigheder (Rigsombudsmanden, 2020). Oliedrømmen var tæt på at forsvinde.

Boring nummer otte blev genoptaget foråret 2014 efter nedlukning af et forøg fra 2012, men endnu engang uden held. Prøveboring nummer ni fra 2014 havde samme resultat og er det hidtil sidste forsøg på at finde olie på den færøske sokkel. Trods aftagende interesse og ingen kommercielle fund har man fra politisk side holdt oliedrømmen i live.

Fjerde udbudsrunde (2017-2018)

For at holde liv i drømmen og igen tiltrække olieselskaberne til en fjerde udbudsrunde igangsatte de færøske myndigheder yderligere geologiske og seismiske undersøgelser, boringer og andre undersøgelser. I den forbindelse har de færøske myndigheder også afsat ressourcer til markedsføring af undergrunden og underbyggende geologiske data, der skal vise, at olien findes der. Færøske delegationer har deltaget i internationale konferencer for at informere om og promovere den færøske undergrund (Rigsombudsmanden, 2020). Denne gang ville de færøske myndigheder også bistå interesserede olieselskaber med analyser af undergrunden.

Da udbudsrunderen lukkede 17. februar 2018, efter forlænget tidsfrist pga. manglende interesse fra olieselskaberne, var konklusionen ”at flere selskaber viste interesse for færøsk område, men myndighederne modtog kun én enkelt ansøgning om efterforskning i færøsk område. Senere blev denne ansøgning trukket tilbage” (Rigsombudsmanden, 2020).

Noget, som var nyt i forbindelse med fjerde udbudsrunde, var, at der for første gang bliver mobiliseret en modstand imod olieboringer i Færøerne. Der er ikke nogen observerbar modstand i Færøerne fra 1990-2016 (Petersen, 2020), men herefter finder vi den grønne interesseorganisation, Ringrás, og Unga Tjóðveldi (ungdomsorganisationen til løsrivelsespartiet/republikanske parti, Tjóðveldi), samt enkelte forskere fra Færøerne Universitet, der i 2017, i forbindelse med Lagtingets behandling af lov for 4. udbudsrunde, arrangerer forskellige tiltag for at pointere, at olieefterforskning og -udvinding strider imod (ånden) i Paris Aftalen fra 2015 (Petersen, 2017). Oliedrømmen møder nu aktiv modstand, om end i meget lille størrelse.

Femte udbudsrunde (2019)

Den færøske regering forsøgte igen i 2019 – denne gang samtidig med briternes 32. udbudsrunde. De to udbudsrunder løb samtidig over 120 dage. Idéen var, at dette kunne lede til, at olieselskaber ville se dette som en mulighed for at foretage forundersøgelse på tværs af grænsen. Flere licenser blev udloddet fra Storbritannien, mens der ikke var interesse for den færøske side af grænsen – og ingen licenser blev uddelt.

Det var realiteten, selv om myndighederne have slækket på kravene om royalties og finansielle midler til udvikling af lokale kompetencer. Da de færøske myndigheder ikke modtog ansøgninger i denne runde, blev der etableret et såkaldt "open-door-system", som betyder, at ansøgninger er velkomne, bliver vurderet løbende, og at der ingen tidsfrister er gældende. Ansøgninger bliver til gengæld offentliggjort, hvorefter der er en periode på 90 dage, hvor andre olieselskaber eller konsortier har mulighed for at sende ansøgning til samme område. I løbet af de 90 dage bliver ansøgerens arbejdsprogram vurderet og licens givet, hvis færøske myndigheder vel at mærke finder programmet fyldestgørende. Er der flere kvalificerede ansøgere, er arbejdsprogrammets kvalitet udslagsgivende (Jarðfeingi, 2020).

Afledte effekter og samfundet

Olieaktiviteterne har ført til flere afledte effekter. I forbindelse med olieaktiviteterne og finansiering til geologisk forskning har Færøerne nu fået en langt bedre forståelse af det geologiske landskab og udviklet et nyt forskningsområde i Færøerne (Jarðfeingi, 2020). Interessen fra færøske virksomheder for at deltage i olieaktiviteter har medført, at flere af dem blev certificerede i forskellige standarder, som medvirkede til at få adgang til andre industrier og vinde kontrakter, hvor certificeringer var krav (Petersen, 2020). Derudover er det tydeligt, at finansieringen til kompetenceløft af færinger betalt af olieselskaberne som en del af forpligtelserne for at få licens har medvirket til diverse observerbare resultater i erhvervslivet, uddannelse og forskning (Müller og Djurhuus, 2014).

Aktiviteterne har haft en stor økonomisk betydning. Eksklusiv indirekte indtægter, service, transport via færøsk "kajkant" (også helikopterrute til platforme) og midler til kompetenceløft udgør indtægter til den færøske landskasse i perioden 2000-2014 baseret på områdefgifter, skat fra udenlandske olieselskaber og personer ca. 300 mio. kr. Til sammenligning var Færøernes BNP ca. 8 mia. kr. i 2000 og har haft en lineær vækst frem til 2018, hvor BNP var omkring 20 mia. kr. (Hagstova Føroya, 2020).

På trods af at der ikke er fundet olie i kommercielle mængder i den færøske undergrund, så har drømmen haft sin virkning på det færøske samfund. Først og fremmest var der i 2013 omkring 1.000 færinger (VRG, 2013), der arbejdede i olieindustrien hjemme eller uden for Færøerne, hvor de fleste var på den norske sokkel. Dette tal er noget lavere i dag, fordi olieprisen faldt drastisk i 2014, hvilket ledte til massefyringer inden for olieindustrien. Antallet lyder umiddelbart ikke af meget, men to aspekter skal tages i betragtning: 1) Færøernes befolkning var i 2013 ca. 48.000 og arbejdsstyrken ca. 28.500 (i dag er befolkningstallet ca. 52.000) (Hagstova Føroya, 2020). Det vil sige, at der på et tidspunkt var omkring 3,5 pct. af arbejdsstyrken beskæftiget i olieindustrien; og 2) at der tilbage i 1990'erne kun var en håndfuld færinger i olieindustrien (Müller og Djurhuus, 2014).

Fremtiden tilhører den grønne omstilling

Interessen blandt olieselskaber for første udbudsrunde var høj, mens den siden har været faldende til at være ikkeeksisterende. Fra politisk side har Lagtinget enstemmigt vedtaget lovforslagene for hver udbudsrunde, og der har ikke været større diskussioner i Lagtinget om, hvorvidt Færøerne skal fortsætte oliedrømmen. Dog var der i forbindelse med sidste runde noget mere debat om grøn omstilling, men der var konklusionen, at potentielle indtægter fra olien ville være med til at understøtte den grønne omstilling (Føroya Løgting, 2020). Derudover kom der i forbindelse med høringen et brev fra interesseorganisationen, Umhvørvisfelagskapurin (miljøfællesskabet), med et krav om at stoppe olieeftersforskning. Lovforslaget blev dog enstemmigt vedtaget i Lagtinget i maj 2019 (Føroya Løgting, 2019), men vi kan observere en voksende modstand i forbindelse med de sidste to udbudsrunder.

Frem til 2017 har ingen i det færøske samfund italesat, at Færøerne skal stoppe med at lede efter olie. Nogle aktører omtalte i 1990'erne negative konsekvenser for naturmiljøet, hvor fisk kunne blive påvirket af seismiske undersøgelser eller konkrete borer. Disse bekymringer forsvandt, da undersøgelser påviste, at aktiviteterne ikke havde indvirkning på fiskebestanden (Petersen, 2020). Derudover var der bekymringer for inflation i den færøske økonomi, først i forbindelse med prisstigninger på husleje i hovedstaden i den indledende fase, fordi flere olieselskaber lejede huse til deres (medbragte) medarbejdere for en relativt høj pris, som de lokale ikke kunne modsvare. De færøske repræsentanter for olieselskaberne fik hurtigt aflivet denne bekymring, hvor de udtalte, at lejekontrakterne lå på lokalt prisniveau (Ibid.). Dertil var der bekymringer for en generel inflation i hele samfundet, når olien blev en realitet. Dette blev aflivet af lokale myndigheder og organisationer ved at pointere, at der ville gå flere år til et årti, inden denne bekymring ville være relevant, og at de i øvrigt skulle nok få udarbejdet en plan tids nok for, hvordan en potentiel inflation skulle håndteres (Ibid.). Derved har der været meget lidt modstand mod drømmen, bortset fra faldende interesse fra olieselskaberne, men fra 2017 er der sket en ændring på denne front, som jeg forventer vil have større indflydelse i fremtiden.

Børn og unge bliver i langt højere grad end tidligere eksponerede for debatter og udfordringer på globalt plan. I folkeskolen kan vi observere flere skoler, som har indført en ”bæredygtig uge”, hvor børnene blandt andet lærer, hvad Verdensmålene er, og hvordan de kan bidrage til en bæredygtig verden nu og i fremtiden. Derfor forventer jeg, at den næste generation af individer, virksomhedsledere og politiske beslutningstagere, i Færøerne og andre lande i Vesten, vil være meget mere bevidste om, hvilken betydning ændringer i det lokale har på globalt plan, hvis alle trækker i samme retning. Spørgsmålet vil blot være, om den nye generation vil blive påvirket af økonomisk kosmologi mere end moralsk kosmologi (Deetz, 1992), når de kommer ind i de voksnes rækker.

Det er dog allerede nu muligt at observere en modstand mod drømmen om olie. Og nogle af de yngre politikere, som blev valgt ind i Lagtinget ved seneste valg (2019), har tydeligt udtalt, at Færøerne skal droppe oliedrømmen. Så noget tyder på, at Færøerne vil opleve mere modstand, uden for og inden for de parlamentariske vægge, hvis 6. udbudsrunde bliver en realitet.

➤ yngre generationer forventer, at politikere agerer mere ansvarsfuldt, hvor bæredygtig tænkning og planlægning skal omfatte mere end den økonomiske del af samfundet

Mindretallet forventes at blive til flertallet, da yngre generationer forventer, at politikere agerer mere ansvarsfuldt, hvor bæredygtig tænkning og planlægning skal omfatte mere end den økonomiske del af samfundet.

Samfundet og miljøet er integreret med økonomien, og de første to vil få større opmærksomhed i fremtiden, men det rejser stadig nogle spørgsmål. Har et samfund som Færøerne råd til at give slip på drømmen om olien, da drømmen og dens afledte effekter i sig selv har beriget øerne? Hvordan vil drømmen om olie fungere, hvis Færøerne kommer i en krise som i 1990'erne? Vil Færøerne sælge sin undergrund til laveste pris og for enhver pris for at få gang i økonomien igen? Usikkerhederne med fremtiden har sine udfordringer, men deri ligger også et hav af muligheder. Og set fra dette perspektiv, kan vi spørge: Har Færøerne råd til at fortsætte drømmen i det længere løb, når en grøn omstilling er en realitet?

Noter

- 1 Artiklen er delvist baseret på forfatterens ph.d.-projekt på Copenhagen Business School (CBS). Det har til formål at undersøge, hvordan fremtidige forventninger og kollektive drømme (collective fantasies) om fremtiden påvirker industrielle transformationer – på trods af negative resultater for drømmen. Den færøske oliedrøm anvendes som central case i projektet. Afhandlingen forventes forsvaret i starten af 2021.
- 2 Artikel 2 i aftalen fra 1998.

Litteratur

- Deetz, S.A. (1992), *Democracy in an Age of Corporate Colonization – Developments in Communication and the Politics of Everyday Life*, Albany: State University of New York.
- Dimmalæting (1999), "Avtalan undirskrivað í Føroyum" (www.oljukeldan.fo).
- Føroya Løgting (1998), "Aftale mellem den danske regering og Færøernes Landsstyre".
- Føroya Løgting (2020), "Det færøske parlament" (www.logting.fo).
- Hagstova Føroya (2020), "Færøernes statistik" (www.hagstova.fo).
- Holm, Dennis (2003), *Fullveldislandsstýrið 1998-2002*, Granskingardepilin fyri Økismenning.
- Jarðfeingi (2020), "Færøerne geologiske undersøgelse" (www.jf.fo).
- Macrotrends (2020), "Brent Crude Oil Prices – 10 Year Daily Chart" (www.macrotrends.net).
- Müller, J., og T. Djurhuus (2014), *Oljan – Føroysk vinnu- og samfelagsmenning í 25 ár*, Tórshavn: Forlagid Oljan.
- Oljukeldan (2020), "En database med materiale om Færøerne og olie" (www.oljukeldan.fo).
- Petersen, Á.J. (2017), *Dirty Oil or Green Energy in the Faroe Islands?* København: Copenhagen Business School (www.bos-cbscsr.dk).
- Petersen, Á.J. (2020), *Collective Fantasies and Residual Fantasies – Case study of the Faroese Oil Bonanza*, København: Copenhagen Business School.

- Rigsombudsmanden (2020), "Rigsombudsmandens Beretning 2020", Færøerne
- Skaftø, Bjarne og Pernille Thinggaard (2003), *The Economic Situation in the Faroe Islands*, København: Danmarks Nationalbank.
- Smith, Sonne (1993), "Dreymurin um Kuwaitárinið" (www.oljukeldan.fo).
- Sosialurin (1992), "Møguliga fyri altjóða dómstól" (www.oljukeldan.fo).
- Sosialurin (1997), "Undirgrundin er tykkara" (www.oljukeldan.fo).
- Sosialurin (1998a), "Gullfepur og fullveldi" (www.oljukeldan.fo).
- Sosialurin (1998b), "Oljan fortreyt fyri fullveldinum" (www.oljukeldan.fo).
- Sosialurin (1999), "Perfekt – professionelt og seriøst" (www.oljukeldan.fo).
- Virkisráðgeving (2013), "Greining av føroyingum innan oljuvinnuna", Færøerne August: VRG.
- Wilburn, K.M., og R. Wilburn (2011), "Achieving Social License to Operate Using Stakeholder Theory", *Journal of International Business Ethics*, 4(2): 1-72.